

De Bello Mongolico

Het succes van een nomadenvolk

Student: Frank Bouman
Studentnr.: 4017676
Docent: A.J. van den Hoven van Genderen
Cursus: Onderzoeksseminar III – Geschiedenis
Woordental: 9.130

Inhoudsopgave

Inleiding		3
Hoofdstuk 1	Strategie en motivatie	10
Hoofdstuk 2	Organisatie van het leger	16
Hoofdstuk 3	Samenstelling van het leger	19
Conclusie		25
Literatuur- en bronnenopgave		27

Afbeelding 1: Het 40 meter hoge standbeeld van Djenghis Khan nabij de Mongoolse hoofdstad Ulaanbaatar. Het standbeeld is als monument geplaatst in 2008.

Inleiding

Heavy Metal fans weten dankzij de donderende drums en up-tempo gitaren van het naar hem vernoemde nummer door de band Iron Maiden al decennialang hoe krachtig Djenghis Khan moet zijn geweest. Wie niet bekend is met Heavy Metal kent hem hoogstwaarschijnlijk van de vele documentaires en boeken(reeksen) die over hem verschenen zijn. De Mongoolse strijdmacht onder en na Djenghis Khan (1162-1227) was één van de succesvolste en misschien tevens één van de bekendste legermachten van de geschiedenis.¹ Zij veroverden een gebied zó groot, dat het nog steeds als het grootste aaneengesloten rijk ooit geldt. Over de vraag hoe een op het eerste gezicht weinig significant steppevolk zo'n grote stempel op de geschiedenis heeft kunnen drukken is sinds begin vorige eeuw enorm veel geschreven. Van sterke wetenschappelijke stukken tot de meest absurde fictie: Djenghis Khan spookte door de geesten en fantasieën van velen.²

Een groot probleem voor onderzoekers is dat de Mongolen, totdat Djenghis Khan het invoerde, geen schrift gebruikten.³ Er zijn derhalve maar weinig contemporaine Mongoolse bronnen die over de khan verhalen, om over de betrouwbaarheid daarvan nog niet eens te spreken. Toch hebben enkele historische 'masterminds' het klaargespeeld een beeld van de Mongoolse gevechtsstrategieën op te tekenen.⁴ Deze werken zijn soms problematisch in hun stellingen. Dit vanwege een permanent tekort aan bronnen en dat degene die wel overgeleverd werden, vaak incompleet, bevooroordeeld en zeer eenzijdig zijn. Dit resulteerde in het feit dat historici zelf gaten in de bronnen zijn gaan dichten om tot een compleet verhaal te komen. Een bron die de helft van een verhaal vertelt, wordt bijvoorbeeld aangevuld met informatie uit dezelfde periode, maar uit een ander gebied, of precies andersom. Waar bronnen onduidelijk zijn over bepaalde details worden deze geleend uit andere culturen, gebieden, perioden, talen en archieven. Hiermee tovert de 'historicus' een geschiedenis tevoorschijn die een completer verhaal vertelt dan er ooit geweest is. Het lijkt de redding van de geschiedenis. Of is enige scepsis op zijn plaats? Want kunnen we niet beter zeggen dat deze tovenaars-historicus een geschiedenis aan elkaar plakt, die feitelijk losstaat van wat de bronnen ons vertellen? Leken zijn vrijwel altijd volledig aan de genade van experts overgeleverd. Om deze reden is het problematisch wanneer experts hun bronnen te vrij inzetten. In dit paper zal aan de hand van een kritische analyse naar bovenstaande vragen gekeken worden.

De hoofdvraag is welk beeld er van de legers onder Djenghis Khan ontstaat wanneer wij de bronnen kritisch gebruiken. Tevens worden de theorieën van enkele historici aan de hand van deze bronnen getoetst. Informatie wordt in redelijke mate aannemelijk geacht wanneer meerdere bronnen

¹ De spellingswijze van alle eigennamen in dit paper kennen vele variaties. In de meeste gevallen heb ik gekozen voor veelvoorkomende Nederlandse spellingsvormen en anders voor de gangbare Engelse transcriptie.

² Van de Marvel comic *Chinggis Khan* tot werken van moderne historici en sinologen als Arthur Waley, H. Desmond Martin en David Nicolle.

³ E. McCoy, *Genghis Khan, Conquering the army that conquered the world* (zp 2011), 2.

⁴ Zo bijvoorbeeld boeken van Stephen Turnbull of Timothy May (zie bibliografie).

onafhankelijk van elkaar over een bepaald aspect verhalen. Wanneer dat niet het geval is, betekent dat niet dat het uitgesloten is -de afwezigheid van bewijs is geen bewijs van afwezigheid- maar dat het niet zonder toelichting in een historisch werk geplaatst mag worden. Er zit altijd enige onduidelijkheid in een verhaal, aangezien er bepaalde informatie voorhanden is (een veldslag in een bepaald jaar) maar dat facetten daarvan niet meer na te trekken zijn (de exacte plaats van de veldslag of het troepenaantal van de vechtende partijen).

Bovenstaande methodische beschrijving betekent overigens niet dat ik pleit voor opsommingen van feiten zonder enige vorm van opfleuring. Hayden White maakte terecht het punt dat historici een literair werk mogen leveren terwijl zij geschiedenis verhalen.⁵ Geschiedenis is geen tak van wetenschap van vooraf vastgestelde taal en formulering. Literaire vaardigheid verhoogt de leesbaarheid en daarmee de helderheid van een historisch werk. Creatief werken met bronnen is tevens niet iets inherent verkeerd, sterker nog, dat is hoe geschiedenis verder uitgediept wordt. Het wordt echter beklagenswaardig wanneer onderzoekers enkel dat wat zij schrijven als waarheid presenteren en het debat uitsluiten.

De bronnen

Allereerst zal ik hier mijn onkunde in de Mongoolse, Arabische, Chinese en Russische taal moeten bekennen. Slechts bronnen die in het Latijn geschreven zijn kan ik zelf bestuderen. Voor alle andere bronnen ben ik aangewezen op vertalingen. Om problemen die hierdoor ontstaan enigszins op te vangen heb ik, waar mogelijk, gewerkt met meerdere vertalingen van dezelfde bronnen. Ten tweede is het zo dat alle bronnen van enige tijd na Djenghis Khans dood stammen, waardoor het gebruik van contemporaine bronnen uitgesloten is. Schrijvers reconstrueerden enkele decennia na Djenghis' dood hoe de situatie moet zijn geweest. Er zijn, op één geval na, geen directe ooggetuigenverslagen overgeleverd. Het gebruiken van bronnen van net na de beoogde periode is dus de enige optie. Hierbij moet in gedachten gehouden worden dat er tussen de opkomst van Djenghis Khan en het ontstaan van de bronnen naast tijd ook ontwikkeling gezeten heeft. De organisatorische structuren en dergelijke zullen in de tijd waarin de bronnen geschreven zijn, veranderd (of verbeterd) zijn ten opzichte van Djenghis' tijd.

De meest bekende bron omtrent Djenghis Khan is de zogeheten *Geheime geschiedenis van de Mongolen* (vanaf nu: *GGM*) waarin zijn levensverhaal verteld wordt. De tekst vermeldt opgesteld te zijn in het Chinese jaar van de Rat, wat voor de dertiende eeuw betekent dat het in 1228 of 1240 geweest moet zijn. Aangenomen wordt dat het merendeel uit 1228 stamt en slechts een aantal hoofdstukken uit later tijd. Hoewel 1252 ook een jaar van de Rat is, is het waarschijnlijk niet het jaar waarin de tekst opgesteld is omdat belangrijke gebeurtenissen uit dat jaar niet vermeld worden.⁶

⁵ H. White, *Metahistory: the historical imagination in nineteenth-century Europe* (Londen 1975).

⁶ J. Man, *Genghis Khan, life, death and resurrection* (New York 2004), 5.

Aangezien Djenghis Khan stierf in 1227 is de tekst waarschijnlijk kort na zijn dood opgesteld. De titel van de tekst was oorspronkelijk anders, wat tevens het eerste punt is waarop historici de mist in gaan.⁷ Het origineel was zelfs bijna verloren gegaan, ware het niet dat een monnik in Peking het in de achttiende eeuw vond en naar het Russisch vertaalde.⁸ Deze monnik noemde de tekst ‘Oud Mongools verhaal over Djenghis Khan’. De titel is in latere vertalingen gewijzigd in de titel waarmee het boek nu bekend is. Vertaler Arthur Waley vertelt in het voorwoord van zijn boek dat er absoluut geen historische waarde aan het origineel zit. Het zou enkel zijn opgesteld om Djenghis’ handelen en macht te rechtvaardigen. Hoewel een kritisch historicus het hier mee eens zal zijn, is het niet zo dat de tekst in zijn geheel onbruikbaar is. Heldhaftige gesprekken, beslissingen en gegevens als troepenaantallen zullen (in sommige gevallen sterk) overdreven zijn, maar de grote lijnen zijn te toetsen via andere bronnen. Het zou echter niet historisch verantwoord zijn om elk aspect van het boek klakkeloos als waar aan te nemen.

Een tweede en even belangrijke bron is *Juvaini’s geschiedenis van de Wereldveroveraar* door de Pers Ata-Malik Juvaini (1226-1283). Juvaini schreef een geschiedenis van de Mongolen in opdracht van Mönke Khan (r.1251-1259). Vanwege deze Mongoolse invloed moet de tekst extra voorzichtig benaderd worden. Opvallend is dat Juvaini in de tekst wel enige kritiek op de Mongolen heeft, wat de kans vergroot dat zijn loftuitingen oprecht zijn. Alhoewel deze tekst ook geschreven is na de dood van Djenghis Khan is dit een belangrijke aanvulling op de *GGM*. Uit informatie die in het ene boek wel en in het andere niet wordt gegeven blijkt dat beide andere bronnen hadden. Of Juvaini de *GGM* gehad heeft is niet duidelijk maar hij schrijft over gebeurtenissen die niet in de *GGM* zijn opgenomen. Zo kunnen deze bronnen elkaar prachtig aanvullen door de in beide vermelde informatie. Het geweldige aan deze teksten is dat ze gedeeltelijk over dezelfde periode verhalen: van net voor de geboorte van Djenghis Khan tot zijn dood. John A. Boyle leverde een buitengewoon sterke vertaling waarin hij Juvaini’s tekst in de voetnoten afgezet heeft tegen talloze contemporaine bronnen om de waarde van het document goed in te kunnen schatten.⁹ Dit maakt het toepassen van een methodisch filter op de tekst veel gemakkelijker.

Specifiek voor de Mongoolse inval van het Chorasmische rijk (ca. 1219) is een historische tekst geschreven door Shibab al-Din al-Nasawi van groot belang. Al-Nasawi was biograaf van Jalal ad-Din, de laatste heerser van de Chorasmische dynastie. Hij legde de gang van zaken vast rondom het begin van de Mongoolse campagne waardoor uiteindelijk het hele Chorasmische rijk zou verdwijnen.¹⁰ Hoewel Al-Nasawi maar kort verslag doet van de Mongoolse inval was hij wel zelf ooggetuige van de gebeurtenissen. Dit maakt deze bron uniek.

⁷ Vele documentaires en websites vermelden dat de schrijver van de tekst hem in opdracht van de Mongolen zo noemde, of dat de naam van de tekst veranderd is in de veertiende eeuw, toen de Jin dynastie de tekst in eigen taal omzette naar ‘de geheime geschiedenis van de yuan dynastie’. (<https://www.youtube.com/watch?v=ChTChmBPdro&channel=VocalWiki>) .

⁸ Deze vertaler was Palladius (Pjotr Kafarov) die werkzaam was binnen de missie van de Russisch-Orthodoxe kerk in Peking.

⁹ J.A. Boyle, *The history of the worldconquerer, volume I* (Manchester 1958).

¹⁰ Voor meer informatie betreffende Al-Nasawi en de door hem geschreven tekst, zie R.N. Frye, ‘Nasawi: the Khorezmshah’s downfall’ in: S. Cameron R. Sela ed. *Islamic Central-Asia: an anthology of historical sources*

Tevens zijn er verslagen van handelaren en kerkelijke gezanten die op hun reizen over de zijderoute met Mongolen in aanraking kwamen (van wie de meest bekende Giovanni di Pian Carpini, Willem van Rubroek en Marco Polo zijn), correspondentie van enkele khan's, brieven van niet Mongoolse heersers over de Mongolen, enzovoort. Dankzij een digitalisering van een uitgave van de universiteit van Toronto zijn de teksten van Carpini en Van Rubroek in het origineel (Latijn) en Engelse vertaling op internet beschikbaar.¹¹ De mogelijkheid bestaat dat deze beide reizigers de *GGM* of de tekst van Juvaini gekend hebben, waar overeenstemmingen tussen de teksten uit voortgekomen kunnen zijn. Om dit te toetsen zou echter te veel tijd en ruimte in dit onderzoek in beslag genomen hebben.¹²

Andere belangrijke bronnen levert de archeologie. Hoewel het lastig is archeologische vondsten aan de Mongolen in deze periode te koppelen kan een archeologische vondst (een wapenuitrusting) in combinatie met een geschreven bron (een verslag van een veldslag) veel informatie geven. Dit komen we bijvoorbeeld tegen bij de samenstelling van het leger. Vondsten van wapenuitrustingen bevestigen wat in sommige bronnen gelezen kan worden.

Context

Zoals de meesten wel bekend is waren de Mongolen een nomadisch steppevolk. Er heerst echter een anachronistisch beeld van de Mongolen als volk omdat zij bekend zijn geworden als de veroveraars van de halve wereld. Vergeten wordt dan dat zij weinig voorstelden in de tweede helft van de twaalfde eeuw. Zij waren namelijk niet ver voor de opkomst van Djenghis Khan in oorlogen met de Tartaren en de Chinese Chin dynastie vrij grondig verslagen.¹³ De Perzische geschiedschrijver Juvaini beschreef de Mongolen als een armoedige stam die zich kleepte in honden- en rattenvellen en ook van het vlees van deze dieren leefde. Ze kenden volgens hem constante strijd en geen goed leiderschap.¹⁴ In de *GGM* worden de vroege jaren grootser en glorieuzer beschreven, wat het verschil in intentie tussen de twee teksten bloot kan leggen. Juvaini rechtvaardigt de Mongoolse overheersing in zijn tijd, terwijl de *GGM* de heerschappij van Djenghis Khan rechtvaardigt en derhalve zijn voorvaderen ophemelt.¹⁵ In deze periode onderscheidden de Mongolen zich qua organisatie en dergelijke nauwelijks van andere steppevolkeren. Het was een rondtrekkend volk dat gericht was op het gebruik van het paard. Ook qua oorlogvoering verschilden zij op dat moment niet van andere steppevolken. Ze strenden met khans ('khan' was de titel voor Mongoolse leiders in de twaalfde eeuw) in omliggende gebieden met territoriumwinst en plundering als motivatie.

(Bloomington 2010) 125-130.

¹¹ C. Raymond, *The texts and versions of John de Plano Carpini and William de Rubruquis* (Toronto 1903). Te vinden op: <http://archive.org/details/textsversionsofj00hakuoft>. Teven zijn er nieuwere drukken beschikbaar.

¹² Di Carpini stierf ca. 1252 waardoor alleen de *GGM* hem bekend had kunnen zijn. Van Rubroek en Polo zouden zowel Juvaini's tekst als de *GGM* gekend kunnen hebben.

¹³ T. May, *The Mongol art of war* (Barnsly 2007), 5.

¹⁴ Boyle, *The history of the world conquerer*, 21.

¹⁵ A. Waley, *The secret history of the Mongols* (Londen 1963), 235-242.

Aangezien de steppen een behoorlijk uitgestrekt en kaal gebied zijn, was het gebruik van het paard van enorm belang voor deze volkeren. Het was een snelle vorm van vervoer en een goed rijdier voor de jacht. Daarbij was hét grote probleem dat volkeren in andere delen van de wereld hadden met paarden, namelijk het bekostigen van het onderhoud van het dier, voor de Mongolen geen probleem: de steppe bood genoeg te grazen en de paarden boden op hun beurt melk en vlees. Mede hierom kon David Anthony zo'n sterk betoog houden door aan te tonen dat het gebruik van het gedomesticeerde paard uit steppegebied stamde.¹⁶ Het gedomesticeerde paard (en de wagen) had er al vóór onze jaartelling voor gezorgd dat kleine steppecommunes los van elkaar konden bestaan vanwege handel over lange(re) afstanden.¹⁷

Biografie

Djenghis Khan werd waarschijnlijk geboren in 1162 onder de naam Temüjin als zoon van een khan en dus als man met zekere toekomst. Nadat zijn vader echter vermoord werd, viel het volk waar hij ooit khan van zou worden uiteen en verloor Temüjin de macht die zijn afkomst met zich meedroeg. Het zou hem jaren kosten om beetje bij beetje een machtsbasis op te bouwen. Hij leefde een turbulent leven waarin hij op de vlucht was voor vijanden en een aantal keer in gevangenschap is gehouden. Dit alles kwam hij echter te boven, iets waarover de *GGM* en Juvaini beide verhalen. Temüjin zou in 1206 de eerste worden die een enorme groep steppevolkeren, onder de naam Mongolen, onder één khan zou verenigen. Pas na deze vereniging zouden de echte veroveringen van de Mongolen beginnen.

Temüjin zou onder de vleugels van Toghril Khan (ook Ong Khan genoemd) weer opklimmen tot redelijk aanzienlijke hoogte. Bij Toghril ontmoette Temüjin Jamuhka (Gür Khan genoemd door Juvaini), zoon van Toghril en later bloedbroeder van Temüjin. Temüjins band met Jamuhka was problematisch, wat in de *GGM* gebruikt wordt om een verhaal van held (Temüjin) en antiheld te creëren. Een bloedband was een buitengewoon sterke band, wat blijkt uit de verhouding die de twee met elkaar zouden hebben. Hoewel zij, om onduidelijke redenen, als vijanden recht tegenover elkaar kwamen te staan, zouden ze altijd respect voor elkaar hebben gehad. May toont dit, helaas zonder bronvermelding, door een brief te noemen die Jamuhka '... volgens de legende' aan Temüjin stuurde nadat hij zich terugtrok uit een veldslag tegen laatstgenoemde waarin hij specificaties gaf over de resterende vijanden.¹⁸ May's opmerking is zonder annotatie onbruikbaar, maar de *GGM* beschrijft de band tussen de twee wel als dusdanig. Twee vijanden met respect voor elkaar. Juvaini komt hierover met de *GGM* overeen, hoewel hij het contact minder persoonlijk beschrijft.

Op den duur zou Temüjin zo veel aanhang verwerven dat hij een bedreiging ging vormen voor Toghril, de khan die hem beschermd had. Tevens beschrijft Juvaini -en opvallend genoeg de *GGM* niet- dat de zoons van Toghril Temüjin zwart maakten door hem te prijzen: al hun lofuitingen maakten

¹⁶ D.W. Anthony, *The horse the wheel and the language: how bronze age riders from the steppe shaped the modern world* (Princeton 2007), 18.

¹⁷ Anthony, *The horse the wheel and the language*, 72.

¹⁸ May, *The Mongol art of war*, 127.

hun vader bang wat hem ertoe bracht Temüjin te bevechten.¹⁹ Toghril en diens zoons bevochten Temüjin tevergeefs. Toghril, zijn zoons en ook Jamuhka, bloedbroeder van Temüjin, stierven. De manier van sterven van Jamuhka heeft tot een interessante historiografische discussie geleid die ik hier kort zal weergeven. Deze discussie zal een goed beeld schetsen van de discrepanties tussen historische theorieën en het verhaal vanuit de bronnen.

Toen Jamuhka, zoals in de *GGM* beschreven, uiteindelijk in Temüjins handen viel moest hij wegens verraad geëxecuteerd worden, ondanks de bloedband die de twee hadden. Het enige wat de *GGM* noemt over de dood van Jamuhka, is dat hij gedood werd zonder bloedvergieten en een grootse begrafenis kreeg.²⁰ Dit was een gebruikelijke Mongoolse manier om adel te doden. Bij een dood met bloedvergieten zou een deel van de persoon op aarde achterblijven. Timothy May schrijft echter in zijn boek dat Jamuhka gedood is door hem in dekens te wikkelen totdat hij stikte, zonder daarbij ook maar een voetnoot te plaatsen.²¹ Hiermee wekt hij de illusie dat er geen discussie over is en dit een vaststaand feit is. Dat is het niet. Biograaf Martin beweert dat Jamuhka ‘...dodelijk verpletterd werd’, terwijl biograaf Lamb beweert dat hij gewurgd is met een zijden draad.²² Beiden met de *GGM* als bron. James Chambers kiest er op zijn beurt inderdaad voor enkel te benoemen dát Jamuhka geëxecuteerd werd.²³ Een documentaire van de BBC over Djenghis Khan verhaalt hoe ze Jamuhka’s rug gebroken zouden hebben.²⁴ Opvallend is dat deze bewering vaker terugkomt. Overigens heb ik niet één vertaling van de *GGM* onder ogen gehad die de executie van Jamuhka met meer woorden beschreef.²⁵ Ook Juvaini maakt daar geen woorden aan vuil.

In 1206 werd Temüjin benoemd tot Djenghis Khan door wat vanaf dat moment zijn onderdanen werden. De *GGM* noemt hiervan drie mannen bij naam en vermeld dan simpelweg ‘... en iedereen’.²⁶ Virgil Ciociltan schrijft dat het benoemen van Temüjin tot Djenghis Khan een typisch geval van ‘do ut des’ was. Oorlog voedt op oorlog, dus het benoemen van de sterkste krijgshoofd tot enige leider belooft de benoemers rijkdom en welvaart.²⁷

Ironisch genoeg weet men niet precies waar de titel ‘Djenghis’ eigenlijk voor stond. Ironisch in die zin dat de titel naar alle waarschijnlijkheid zijn grootsheid aangaf. Timothy May vertaalt de titel met ‘felle’ of ‘ferme’.²⁸ *The New Cambridge Medieval History* -toch wel een boek met autoriteit-

¹⁹ Boyle, *The history of the world conqueror*, 36.

²⁰ A. Waley, *The secret history of the Mongols* (Londen 1963), 284.

²¹ May, *The Mongol art of war*, 128.

²² H.D. Martin, *The rise of Genghis Khan and his conquest of North China* (Londen 1950), 105.

H. Lamb, *Genghis Khan, the emperor of all men* (Londen 1936), 68.

²³ J. Chambers, *Genghis Khan* (Gloucestershire 1999), 53.

²⁴ <http://www.youtube.com/watch?v=RIEpJSwb7v4&channel=Ken4JCML>

²⁵ De de volgende drie zijn, naast de vertaling van Waley, voldoende om dit te illustreren:

U. Onon, *The secret history of the Mongols: the life and times of Chinggis Khan* (Oxford 2001).

P. Poucha, *Die geheime Geschichte der Mongolen* (Praag 1956).

P. Khan, *The secret history of the Mongols* (San Francisco 1984).

²⁶ Waley, *The secret history*, 265.

²⁷ V. Ciociltan, *The Mongols and the Black Sea trade in the thirteenth and fourteenth centuries* (Leiden 2012),

8.

²⁸ May, *The Mongol art of war*, 12. McCoy, *Genghis Khan*, 8.

vertaalt de naam met ‘oceanische’ of ‘universele’.²⁹ R.P. Lister maakt een sterk betoog waarin hij de naam ontleedt. Het Mongoolse woord ‘chin’ betekent sterk, wat gemaakt heeft dat mensen, volgens Lister onterecht, dachten dat de titel daar vandaan kwam. De theorie die Jackson in de *New Cambridge History* schijnt te volgen komt van het Turkiç woord ‘tenggis’ dat inderdaad ‘oceanische’ kan betekenen. Lister schrijft echter dat als ze Tenggis bedoelden ze dat ook wel geschreven zouden hebben. De beste optie zou het Chinese woord ‘Zheng’ (正) zijn. Het woord betekent ‘rechtvaardig’ of ‘waar’ en krijgt bij adjectief gebruik een ‘s’ op het einde, wat het woord ‘Jenggis’ maakt.³⁰ Een volgende interessante ontwikkeling is dat de vertaler van Juvaini het woord ‘Gür’ met ‘universele’ vertaalt. Dit zou betekenen dat de Gür Khan (ofwel Jamuhka) de universele khan was! Het meest opvallend aan deze discussie, is dat hij door heel veel schrijvers niet gevoerd wordt. Nauwelijks één van de andere schrijvers vertelt de lezer van de onduidelijkheid rondom de beroemde naam.

Na de benoeming van Temüjin begon de echte reeks aan veroveringen pas in alle ernst. Het is dan ook vooral deze periode die in dit paper aandacht zal krijgen.³¹

²⁹ P. Jackson, ‘The Mongols in Europe’ in: D. Abulafia (ed.), *The New Cambridge Medieval History* (Cambridge 2008) 703-720, 704.

³⁰ R.P. Lister, *Genghis Khan* (Maryland 2000), 54.

³¹ Voor een goede biografie van Djenghis Khan verwijs ik naar James Chambers’ *Genghis Khan* of naar de oudere, maar niet per se verouderde, *Genghis Khan: the Emperor of all Men* door Harold Lamb.

Hoofdstuk 1: Strategie en motivatie

*'... Ik ben de straffe Gods. Als u geen grote zonden had begaan had God geen straf in de vorm van mijn verschijning naar u gezonden.'*³²

- Djenghis Khan -

Dit hoofdstuk is bedoeld om de militaire achtergrond van het rijk te verhelderen, vanaf 1206 tot Djenghis' dood, middels aanvalstechnieken en beweegredenen om tot oorlog over te gaan. De gevechtsidealen van de Mongolen zouden met de opkomst van Djenghis Khan drastisch veranderd zijn. Hoewel nomadische oorlogen aanvankelijk om basale redenen gevochten werden (grondstoffen, vrouwen, territorium) ontstond er onder Djenghis Khan een ideaal van wereldoverheersing. De motivatie van soldaten zal niet direct wereldoverheersing zijn geweest maar dit kan wel een propagandamiddel geweest zijn om ze vechtende te krijgen. Het vooruitzicht op promotie binnen het leger zal aantrekkelijker geweest zijn wanneer jouw khan wereldheerser was. Volgens Ciociltan was de motivatie om ten strijde te trekken voor het individu vooral om persoonlijke rijkdom te vergaren.³³ Plundering bleef op individueel niveau een belangrijke beweegreden. Het door Juvaini aan Djenghis toegeschreven begincitaat van dit hoofdstuk getuigt van dit idee van grootsheid, of boven menselijkheid, dat gecreëerd is door schrijvers als hijzelf.

De mystificatie en het tot het bovenmenselijke verheffen van Djenghis Khan blijkt overigens uit meerdere aan hem toegedichte citaten.³⁴ Hoewel deze allemaal natuurlijk jaren na Temüjins dood zijn opgeschreven geeft het ontstaan ervan een bepaalde arrogantie weer. Een idee van boven menselijkheid.

De bronnen rondom daadwerkelijke oorlogvoering zijn problematisch voor historici. Verslagen van oorlogen geschreven door de overwinnaar moeten, logischerwijs, altijd met scepsis benaderd worden. Tevens zijn deze verslagen altijd reconstructies, aangezien er geen contemporaine verslagen overgeleverd zijn. Hoewel Temüjin ook al voor 1206 veldslagen gevochten, verloren én gewonnen had, vallen vooral de slagen na zijn benoeming tot Djenghis Khan binnen het spectrum van dit paper. Een korte chronologie van de campagnes na 1206 ziet er, in grote lijnen, als volgt uit:

1209: Campagne tegen Xi-Xia

1210: Overgave hoofdstad Yinchuan

1211: Mongolen vallen Chin dynastie aan

1214: Eerste belegering Zhongdu (hedendaags Peking)

³² Vert. door auteur uit Boyle, *The history of the worldconquerer*, 105.

³³ Ciociltan, *The Mongols and the Black Sea trade*, 24.

³⁴ Een ander voorbeeld gegeven door Juvaini: Boyle, *The history of the worldconquerer*, 105.

- 1215: Zhongdu valt
- 1218: Val van de Kara-Khitai
- 1219: Invasie Chorasmië
- 1220: Hoofdstad Samarkand valt
- 1226: Aanval Tangut
- 1227: Wederom belegering Xi-Xia en de dood van Temüjin

De campagne in China is de grootste die de Mongolen zouden ondernemen. Pas onder Koebilai Khan zou de campagne compleet zijn, met het stichten van de Mongoolse Yuan dynastie (1279). China was hiervoor opgedeeld in verschillende elkaar wantrouwende rijken, wat een invasie gemakkelijker maakte voor de Mongolen. Hoewel de Song en de Jin dynastieën de grootste waren in China op dat moment zou Temüjin eerst zijn flank hebben willen dekken door het gebied van de Xi-Xia aan te vallen voordat hij de Jin wilde aanvallen (zie afbeelding 4).³⁵ Het verslaan van legers in het open gebied was voor de Mongolen niet nieuw. Het belegeren van steden was echter een ander verhaal. Tegen de Xi-Xia zou de eerste Mongoolse belegering van een ommuurde stad plaatsvinden. Volgens Turnbull zouden hun gebruikelijke gevechtstechnieken ze hier in de steek gelaten hebben vanwege de fortificaties van de stad. De oplossing van Temüjin zou blijken te geven van tactisch inzicht. Hij liet een enorme dijk bouwen om de hoofdrivier die de kanalen van de stad van water voorzag om te leggen.³⁶ Hoewel de dijk zou zijn ingestort voordat de muur van de stad viel, gaf de stad zich over.³⁷

Afbeelding 2: een overzicht van de machtsverdeling in zuid China. Wanneer men bedenkt dat Temüjin vanuit het noordwesten kwam dekte hij inderdaad zijn flank met het aanvallen van de Xi-Xia.

De reden dat ik in dit paper verder geen verslag zal doen van de campagnes in China is dat deze lang duurden en zeer divers en complex waren. Het beschrijven en analyseren van die campagnes zou zelf een onderwerp voor een paper zijn en een korte beschrijving doet de gebeurtenissen geen recht. Timothy May geeft in zijn boek een algemeen beeld weer van de veldslagen en belegeringen

³⁵ Turnbull, *Genghis Khan*, 14.

³⁶ Ibid., 14.

³⁷ J. Man, *The Mongol Empire: Genghis Khan, his heirs and the founding of modern China* (Londen 2014) 22-26.
A. Behnke, *The conquests of Genghis Khan* (Minneapolis 2008) 78.

tijdens deze campagnes.³⁸ Ik zal hieronder enkele aspecten van campagnes van Temüjins leger uitlichten met het doel enig inzicht te verschaffen in de militaire gang van zaken.

Een belangrijke in het rijtje van veroveringen was die op de Kara-Khitai.³⁹ De campagne tegen hen fungeerde als startschot voor de invasie van Islamitisch Centraal-Azië. Na de unificatie in 1206 zou één van Temüjins vijanden van een volk dat hij samen met Toghriq aangevallen had naar de khan van de Kara-Khitai gevlucht zijn. Een veldslag tussen de Kara-Khitai en ca. 20.000 Mongolen werd in het voordeel van de Mongolen beslecht.⁴⁰ Zowel May als Turnbull vertellen ons dit, hoewel enkel eerstgenoemde mét bronvermelding. Uit het verhaal van May wordt duidelijk hoe de oorlogvoering onder Temüjin vorderde. Clans als de Merkit en Kara-Khitai werden verslagen, maar enkele (hoofd)mannen wisten altijd te ontkomen. Deze namen toevlucht bij andere, aan hen verwante, clans welke vervolgens doelwit van de Mongolen werden.⁴¹

De invasie van Chorasmië die na dit ‘startschot’ volgde is een opvallende. Opvallend omdat er veel over bekend is uit verschillende bronnen. Hierom zal ik deze extra aandacht geven. Volgens Juvaini zocht Djenghis Khan geen oorlog met Chorasmië maar erkende hij het handelspotentieel dat daar lag. Hij stuurde een handelskaravaan naar Otrar en zou de sjah voorgesteld hebben hetzelfde te doen.⁴² Dit zou echter uitlopen op een fiasco dat nu bekendstaat als ‘het Otrar incident’.⁴³ Hierbij moet gezegd worden dat hoewel de opgeschreven woorden van de khan en de sjah erg discutabel zijn, het incident op zich in meerdere bronnen te vinden is.⁴⁴ Uit het Otrar incident zal blijken hoe belangrijk moreel was voor Djenghis Khan en tevens hoe handel als middel voor oorlogvoering ingezet kon worden. Via handelskaravanen konden Mongoolse spionnen doordringen tot vijandelijke netwerken. Dat dit gebeurde is bekend uit de vertellingen van Juvaini en uit de beschrijving van Al-Nasawi.

Wat gebeurd zou zijn is dat de generaal van de sjah die de karavaan ontving de handelaren aanzag voor spionnen en ze volledig afslachtte. Temüjin zond enkele ambassadeurs om hierover te spreken, maar toen óók de ambassadeurs gedood werden werd er per direct een belegeringsmacht gezonden. Juvaini verhaalt dat Temüjin na het horen van de moord op de ambassadeurs drie dagen achtereen gebeden heeft tot de hoogste godheid van de mongolen, Tengeri voor de kracht om wraak te nemen.⁴⁵ De handelskaravaan die bij Otrar gestopt en gedood werd onder verdenking van spionage was overigens waarschijnlijk ook daadwerkelijk aan het spioneren.

Hoewel dit verhaal slechts ter rechtvaardiging van het beginnen van een oorlog gediend kan hebben, zou het, aangezien Temüjin op dat moment op meerdere fronten vocht (in China en Korea),

³⁸ May, *The Mongol art of war*, 130-139.

³⁹ Turnbull, *Genghis Khan*, 16.

⁴⁰ *Ibid.*, 16.

⁴¹ May, *The Mongol art of war*, 15.

⁴² *Ibid.*, 116.

⁴³ Zie voor uitgebreide discussie: H.G. Schwarz, ‘Otrar’, *Central Asian survey*, volume 17 issue 1 (zp 1998) 5-10.

⁴⁴ Boyle, *The history of the worldconquerer*, 134-135. Diepgaande discussie over Otrar en het ‘Otrar incident’ is te vinden in E. Bretschneider, *Mediaeval researches from eastern asiatic sources: volume II* (Oxford 2000) 38-40 & 57-61.

⁴⁵ *Ibid.*, 81.

niet vreemd zijn dat Temüjin inderdaad oorlog wilde vermijden.⁴⁶ In ieder geval laat deze campagne helder de gang van zaken zien. De voorhoede onder enkele generaals ging met grote snelheid voort, Temüjin volgde met de grote oorlogskaravaan en zijn zoon Temüge bleef als regent achter in Mongolië.⁴⁷ May stipt op dit punt een belangrijke discussie aan. Sommige bronnen vertellen ons dat Djenghis het commando afgaf en zelf een andere stad aanviel, terwijl andere vertellen dat hij Otrar belegerde, overwon en het hoofd van de heerser aldaar met gesmolten zilver liet overgieten.⁴⁸

Al-Nasawi beschrijft in zijn verhaal bronnen die nog een extra licht op de situatie werpen. Het zijn brieven geschreven door een gedeserteerde generaal uit het leger van de sjah, in opdracht van Djenghis Khan, om de slechte verhoudingen tussen de familie van de sjah uit te buiten en de sjah te verzwakken.⁴⁹ Terwijl dit speelde, zou Temüjin het leger opgedeeld hebben en in Chorasmië op verschillende plekken aangevallen hebben. Enorme aantallen soldaten deserteerden naar Djenghis Khan terwijl de sjah op de vlucht was. Volgens Juvaini viel Djenghis vervolgens de stad Samarkand aan. Hij versloeg hun legermacht en bombardeerde de stad continu met stenen en pijlen.⁵⁰ Maar de sjah wist te vluchten en na tien dagen belegering kwam Djenghis tot een overeenkomst met de sjeik van de stad waardoor de belegering relatief snel voorbij was.⁵¹ De sjeik was een religieus leider die weigerde verder te vechten na de vlucht van zijn heerser. Vervolgens gebeurde er iets wat karakteristiek is voor oorlogsverslagen: de één vertelt dat de Mongolen de hele populatie (500.000 mensen) afslachtten, de ander schrijft dat het enkel om het leger ging (50.000 man) dat gedood werd. In ieder geval is uit een taoïstische bron van een jaar later bekend dat er nog 125.000 mensen woonden in de stad.⁵² Vervolgens vond er rekrutering plaats bij de vijand en de integratie hiervan in het Mongoolse leger. Iets wat, zoals zal blijken, karakteristiek was voor het Mongoolse leger onder Temüjin.

Hierna trok de Mongoolse oorlogsmachine vernietigend door het hele Chorasmische rijk. Mohammed II vluchtte en werd, zoals in het volgende hoofdstuk uitvoeriger beschreven, op de voet gevolgd door twee generaals en een leger. Tijdens hun achtervolging onderwierpen de twee generaals nog enkele steden en gebieden. De dood van Mohammed II is, zoals in het volgende hoofdstuk besproken wordt, tevens een discussiepunt onder historici. De belegeringen door de twee generaals én die van Temüjin vertoonden hier in de praktijk een aantal strategieën typisch voor de Mongoolse strijdmacht. Het rekruteren bij de vijand, het meenemen van handwerklieden, het inzetten van gevangenen bij belegering en het laten gaan van enkele vluchtelingen die, bij aankomst bij de

⁴⁶ May, *The Mongol art of war*, 116.

⁴⁷ Ibid., 116: May verwijst hier naar het tweede deel van Juvaini's reisverslag.

⁴⁸ Beide verhalen komen uit relatief betrouwbare bronnen. Het eerste van de inmiddels bekende Juvaini, het tweede Shihab al-Din Muhammad al-Nasawi.

⁴⁹ Opgetekend door al-Nasawi zoals beschreven door May (May, *The Mongol art of war*, 118.).

⁵⁰ May, *The Mongol art of war*, 118.

⁵¹ May geeft verschillende bronnen en vermeld erbij dat er over de lengte van de belegering geen zekerheid is. Sommigen vertellen ons dat het tien dagen duurde, anderen vijf.

⁵² May, *The Mongol art of war*, 119.

omliggende steden, angst voor de Mongolen zouden verspreiden en vergroten.⁵³ Temüjins campagne maakte het Chorasmische vorstenhuis met de grond gelijk en tientallen steden en dorpen werden op de knieën gebracht door de Mongolen.

Opvallend is dat in deze campagne overal wordt beschreven dat de Mongolen lokale heersers aanstelden in de overwonnen steden. Dit kan ons dus iets vertellen over de gevolgen van de Mongoolse overheersing in het overwonnen gebied.⁵⁴ Het was blijkbaar niet zo dat ze een stad na de belegering simpelweg weer verlieten.

Moreel als gevechtsmotivatie

Morele waarden lijken in het leger onder Temüjin van zeer groot belang te zijn geweest. Hoewel er geen code van ridderlijkheid bestond bij de Mongolen zoals de Europese ridders deze kenden was er zeker een morele code. Zo werden, volgens de *GGM*, de soldaten die Temüjins bloedbroeder en tevens grootste vijand Jamuhka verraden hadden en hem gebonden aan de voeten van Temüjin brachten ter plekke geëxecuteerd wegens het verraad dat zij gepleegd hadden.⁵⁵ Temüjin had geen behoefte aan verraderlijke soldaten. Ambassadeurs werden door Temüjin ook altijd goed ontvangen. Volgens Carpini konden zij gastvrijheid en zeer goede verzorging verwachten. Tevens benoemde Carpini hoe het doden van Mongoolse ambassadeurs altijd tot gewapend conflict leidde.⁵⁶ Een goed voorbeeld is het reeds beschreven Otrar-incident onder Mohammed II van Chorasmië.

Een andere anekdote die Juvaini vertelt, is van een stad die de Mongolen weigerde binnen te laten toen het leger daar aankwam en om eten en onderdak vroeg. Dit was een begrijpelijke keuze gezien de risico's die een leger in de stad met zich meebrachten. De Mongoolse legermacht nam genoeg met de afwijzing (volgens Juvaini) en trok verder. De onwetende stedelingen besloten echter de Mongolen te provoceren met drumgeluid terwijl het leger de aftocht blies; deze keerden terug en lieten niemand uit de stad in leven.⁵⁷ Dit is typisch het soort anekdote dat meehielp bij het creëren van het mysterieuze imago van de Mongolen. Een imago dat achteraf gecreëerd is door schrijvers als Juvaini, met verheerlijking van de Mongolen als doel. Het waarheidsgehalte van dit soort verhalen mag dan ook sterk bekritiseerd worden. Discutabele anekdotes komen we bij de Mongolen vaker tegen, zoals bij het besproken geval waarbij een heersers hoofd met gesmolten zilver werd overgoten.

⁵³ May, *The Mongol art of war*, 120-124.

⁵⁴ Ibid., 119-121.

⁵⁵ Een andere situatie met dezelfde uitkomst wordt tevens door Juvaini beschreven toen iemand die de Ong Khan verraadde nadat deze zich tegen Temüjin gekeerd had geëxecuteerd wordt vanwege het gepleegde verraad. Dit voorbeeld is te lezen op pagina 84 van Boyle's *The history of the worldconquerer*.

⁵⁶ Turnbull, *Genghis Khan*, 80.

⁵⁷ Boyle, *The history of the worldconquerer*, 144.

Hoofdstuk 2: Organisatie van het leger

Het was bij nomadische volkeren gebruikelijk dat de mannelijke populatie tevens het leger vormde. Zo ook bij de Mongolen.⁵⁸ Een leger van mannen die een groot deel van hun leven op paarden gereden en gejaagd hadden en die de technieken die ze van het jagen kenden, toepasten op het bevechten van mensen.

Vooraf de oudere films over Djenghis Khan tonen vaak hetzelfde beeld: een horde bloeddorstige krijgers die kris kras door elkaar heen rijdend hun vijanden vernietigen. Dit beeld klopt van geen kant. Het Mongolenleger had meer weg van een geoliede machine dan een chaotische horde. Urgunge Onon heeft, naast zijn vertaling van de *GGM*, een overzicht gegeven van de aanvalstechnieken van de Mongolen. In hapklare brokken toont hij hoe geordend en getraind het leger was.⁵⁹ Dit geeft, in combinatie met enkele schematische tekeningen in het boek van May, een mooi beeld van de technieken die de Mongolen ingezet zouden hebben.⁶⁰ Onon geeft zestien gebruikte militaire tactieken van Temüjin weer, opgedaan uit teksten van Marco Polo en vooral de *GGM*. Hierbij horen tactieken van misleiding (opdelen in kleinere groepen om aantallen groter te doen lijken en de geveinsde vlucht), cavaleriecharges, het creëren van chaos (door bijvoorbeeld kudde paarden de vijandelijke linies in te jagen), het uitputten van voorraden van de vijand (bijvoorbeeld door met een zo klein mogelijke groep schutters een groot leger op de plaats vast te zetten), hinderlagen, bliksemsnelle aanvallen en vele andere technieken. Het gebruik van een vast scala aan aanvalstechnieken heeft als voordeel dat het leger hierop gericht kan trainen.

De organisatie van het leger zou Temüjin zo geregeld hebben dat hij slechts enkele tientallen generaals hoefde te bevelen, die op hun beurt honderdtallen, en deze op hun beurt duizendtallen en als laatste tienduizendtallen zouden aanvoeren. Hoewel het lastig is om dit op waarheid te toetsen wordt dit wel in verschillende bronnen verteld, waaronder de *GGM*, Carpini en Juvaini.⁶¹ Of het in de praktijk altijd zo was dat Temüjin maar aan tien man opdrachten gaf is te betwijfelen, maar een kern van waarheid zal zeker in deze beschrijving van organisatie zitten. Het decimale stelsel is dan ook inderdaad het stelsel waarmee de Mongolen werkten. Hoewel zij dit niet uitvonden, speelden zij een grote rol in de verspreiding ervan.

Deze indeling van het leger was zeer rigide. Juvaini beschrijft dan ook dat het strikt verboden was voor soldaten om zich bij andere groepen te voegen dan waar ze geplaatst werden.⁶² Deze strakke

⁵⁸ D. Nicolle, *Crusader Warfare, volume II* (Londen 2007), 277.

⁵⁹ Hoewel Onon de zestien punten weergeeft in zijn vertaling staan ze ook, hoewel buiten de context van de *GGM*, op internet. Deze zijn te vinden op: <http://deremilitari.org/2014/06/the-art-of-war-under-chinggis-qahan-genghis-khan/>

⁶⁰ May, *The Mongol art of war*, 73 & 76.

⁶¹ Waley, *The secret history*, 285. Boyle, *the history of the worldconquerer*, 31. C. Raymond, *The texts and versions*, 124.

⁶² Boyle, *The history of the worldconquerer*, 32. Deze strenge regels worden door Carpini bevestigd (Raymond, *the texts and versions*, 124).

indeling sneed door oude verbanden heen. Dit was een handige methode om overwonnen troepen te integreren⁶³ Een soort diaspora in het klein.

Om slechts tien man bevelen te geven heeft Temüjin een sterke hiërarchische structuur op moeten bouwen. Dit kwam voort uit het meritocratische karakter van de legeraanvoering. Hoewel de titel van khan enkel aan zijn zoons was toevertrouwd kon elke voetsoldaat opklimmen tot generaal als deze goed genoeg was. Dit sterkte de enorme discipline die het Mongoolse leger toegeschreven wordt. Een soldaat die deze discipline niet vertoonde, gooide namelijk zijn eigen glazen in. Een sprekend voorbeeld van deze meritocratie is de beroemdste generaal onder Temüjin: Subadei.

Subadei begon inderdaad als soldaat en werd één van de belangrijkste generaals van Temüjin. Zoals hierboven beschreven was het Temüjins doel zijn vijanden volledig te vernietigen, wat generaals als Subadei voor hem uitvoerden. Tijdens de belegering van Samarkand vluchtte sjah Mohammed II met zijn leger om aan de Mongolen te ontkomen. Terwijl het grote leger bleef om te belegeren, werd Subadei er samen met een andere generaal (Jebe) op uit gestuurd om de sjah te doden. Zij reisden maanden door vijandelijk gebied om deze sjah op te jagen. Pas toen hij uiteindelijk omstreeks 1222 stierf konden zij terugkeren naar het grote leger.⁶⁴ Overigens wordt de dood van de sjah door historici verschillend uitgelegd. Turnbull schrijft dat longontsteking de boosdoener was, terwijl May schrijft dat hij stierf aan dysenterie.⁶⁵ May zet netjes een voetnootje bij de opmerking met hierin maar liefst vier bronverwijzingen, waaronder Juvaini. Turnbull doet dit niet. Wederom een voorbeeld van correct en incorrect brongebruik. In ieder geval was het vertrouwen van Temüjin in zijn generaals dus zo groot dat hij ze zelfstandig liet handelen, maanden achtereen.

Een ander gevolg van de meritocratie was dat iedereen behalve de khan enkel bij voornaam werd vastgelegd (en waarschijnlijk ook aangesproken). Dit beschrijft Juvaini. Er was volgens hem geen vooringenomen ongelijkheid binnen het leger.⁶⁶ Men moest zichzelf onderscheiden door middel van militaire kundigheid. Enkel de familie van Temüjin had een vastgelegde hoge positie.

De gebruikelijke nomadische oorlogvoering was niet gericht op grootschalige verovering. Clans vielen andere clans vooral aan om daar grondstoffen en vrouwen aan over te houden.⁶⁷ Temüjin voerde volgens Juvaini een aantal belangrijke veranderingen door die de oorlogvoering op de steppe drastisch zouden veranderen.⁶⁸ Deze veranderingen waren van enorm belang voor de slagkracht die Temüjin in staat stelde zijn rivalen over de kling te jagen. Zo sprak hij zijn mannen aan op hun discipline door de regel te stellen dat een overwonnen clan, of later stad, pas geplunderd mocht worden als deze volledig

⁶³ Ciociltan, *The Mongols and the Black Sea trade in the thirteenth and fourteenth centuries*, 25.

May, *The Mongol art of war*, 31.

⁶⁴ Turnbull, *Genghis Khan and the Mongol conquests*, 24.

⁶⁵ May, *The Mongol art of war*, 121.

⁶⁶ Boyle, *The history of the worldconquerer*, 26- 27.

⁶⁷ A. Gat, *War, in human civilization* (Oxford 2006), 21. Voor een verantwoording van het gebruik van de term 'clan' in deze context, zie pagina 18.

⁶⁸ Boyle, *The history of the worldconquerer*, 22. Tevens onderschrijven verslagen van veldslagen uit de *GGM* dit.

overwonnen was.⁶⁹ Hiervóór was het gewoonte zo snel mogelijk andermans tent in te duiken en daar alle rijkdom die je kon pakken mee te nemen. Het definitief verslaan van de vijand had geen prioriteit. Deze verandering was deel van een tweede grote verandering die Temüjin doorvoerde, namelijk het grondig verslaan van vijanden. De steppevolkeren kenden een cyclus van wraakneming die kon bestaan omdat enkel individuele vijanden gedood werden. Een volk werd nooit volledig uit elkaar getrokken, mogelijk omdat dit niet het doel van oorlogvoering was. Dit systeem van wraak kende Temüjin maar al te goed, doordat zijn vrouw van hem gestolen werd door de familie van wie zijn vader Temüjins moeder gestolen had.⁷⁰ Door de regel te stellen dat er pas na volledige overwinning geplunderd mocht worden, werden vijanden zeer grondig verslagen, en volken in sommige gevallen volledig opgedeeld en verspreid.⁷¹ De *GGM* beschrijft zelfs een geval waarin een volk volledig uitgemoord wordt.⁷²

Wat Temüjin vervolgens deed om zijn mannen tot betere vechters te vormen, was niet meer volledig vertrouwen op de lessen die zij uit de jacht konden trekken. Er werd vanaf dat moment gericht getraind voor oorlogvoering. Hoewel de Mongolen nooit specifieke elitetroepen zouden kennen, trinden zij wel het leger als geheel.⁷³ Toch zou de jacht altijd als basistraining blijven gelden. Juvaini beschrijft het jachtritueel –dat bevestigd wordt door onder andere Willem van Rubroek en Odoric van Pordenone– als een grote groep krijgers die langzaam in een steeds kleinere kring om hun prooi bewegen. Deze kring begon zo wijds dat er veel verschillende dieren werden ingesloten in de kring. Aangezien deze techniek alleen werkte als iedereen precies gelijk bewoog, werd het verbreken van de cirkel met lijfstraffen bestraft.⁷⁴ Als de krijgers schouder aan schouder stonden maakten ze één opening waardoor de Khan met een aantal troepen naar binnen kwam. Hoewel Juvaini waarschijnlijk overdrijft wanneer hij schrijft dat er vervolgens dagen achtereen geslacht werd in de cirkel kan men zich voorstellen dat er behoorlijk wat werk verzet werd.⁷⁵ Deze techniek werd overigens ook in aangepaste vorm in oorlogvoering toegepast, waarbij een omsingelde tegenstander een gat in de Mongoolse linies getoond werd. De tegenstander die dit gat wilde gebruiken om te vluchten wist echter niet dat het met opzet gemaakt was. In zijn vlucht werd de vijand vervolgens over de kling gejaagd.

Omdat de mannelijke populatie het leger vormde en de nomadische volkeren separaat van elkaar leefden, konden nomadische legers nooit echt enorme aantallen leveren. Er leefden in elke clan immers maar een beperkt aantal mannen. Dit werd ten eerste opgelost door de unificatie in 1206, maar tevens rekruteerde Temüjin enorm veel manschappen bij overwonnen legers. Dit laatste was niet

⁶⁹ Ibid., 39.

⁷⁰ Dit zou de Merkit stam zijn geweest. Waley, *The secret history of the Mongols*, 256.

⁷¹ May, *The Mongol art of war*, 40. Deze veranderingen worden door meerdere bronnen bevestigd (Boyle, *The history of the worldconquerer*, 22. Raymond, *The texts and versions*, 120-124).

⁷² Waley, *The secret history*, 261.

⁷³ May, *The Mongol art of war*, 45.

⁷⁴ Raymond, *The texts and versions*, 198.

⁷⁵ Boyle, *The history of the worldconquerer*, 27-28.

nieuw voor steppevolkeren, maar Djenghis behaalde simpelweg méér overwinningen dan anderen.⁷⁶ Het is hierbij belangrijk te beseffen dat volkeren niet de rigide grenzen kenden zoals deze in de moderne wereld bestaan. Het waren geen vaste, maar juist flexibele entiteiten. Zo kon een vreemdeling met redelijk gemak een Mongool worden, wanneer deze zich bij hen aansloot en zich aan hun regels onderwierp. Historische voorbeelden van dit soort etnogenese zijn onder anderen te vinden bij de Hunnen, Avaren en Gothen. Het was deze flexibele aard bij die deze volkeren mankracht verschafte. Ook vanwege deze aard is het woord ‘clan’ te prefereren boven ‘stam’ omdat de term ‘stam’ doet denken aan vaste, identificeerbare entiteiten.⁷⁷ Met het woord ‘volk’ bedoel ik in dit paper dan ook geenszins een entiteit die historische continuïteit impliceert. Om deze reden zijn landkaarten die Middeleeuwse gebieden laten zien veelal verraderlijk: de grenzen die worden aangegeven zijn vaak meer om de moderne lezer te helpen dan een representatie van de historische situatie.

Middels etnogenese kwamen de Mongolen tot grotere legers dan waar dan ook in dat gebied.⁷⁸ Zowel soldaten als handwerklieden en slaven werden bij vijanden gehaald. Soldaten en handwerklieden waren een grote schat voor het Mongoolse leger, aangezien zij de techniek van hun eigen cultuur of samenleving meenamen. Toch kleefden er ook problemen aan deze vorm van rekrutering. Je kon niet simpelweg alle mannen van een overwonnen gebied integreren in het leger omdat je dan het land zonder mannen achterliet én het riskeerde aparte entiteiten binnen het leger te creëren. Op deze manier gerekruteerde mannen werden hierom in groepen met veteranen geplaatst, zodat ze snel zouden integreren.⁷⁹ Eén van de middelen van integratie, zoals beschreven door Willem van Rubroek, was een distinctief kapsel dat uiterlijk onderscheid elimineerde.⁸⁰ Mede door de hier beschreven regelingen in het leger konden de Mongolen zich op bijna elke oorlogssituatie afstemmen.

Een belangrijk punt van aanpassing was de belegering van steden. Hiermee hadden de Mongolen namelijk geen enkele ervaring. Maar na handwerklieden en belegeringstroepen te hebben gerekruteerd uit volkeren die dat wel hadden leerden de Mongolen het inzetten van bijvoorbeeld de trebuchet, beschreven door Carpini.⁸¹ Dit in combinatie met enorme vindingrijkheid (bijvoorbeeld het reeds besproken omleggen van rivieren om steden op hun knieën te dwingen) creëerde de enorme slagkracht van de Mongolen. Van 1206 tot in de veertiende eeuw weerstonden de Mongolen legers op fronten in China, Japan, India, het Midden-Oosten en helemaal tot Hongarije en Polen.⁸² Op elk front dat buiten hun eigen gebied lag moesten zij door vindingrijkheid de vijand de baas zijn. Veel bronnen

⁷⁶ Nicolle, *Crusader Warfare*, 274.

⁷⁷ Voor meer informatie betreffende etnogenese in de Middeleeuwen, zie: W. Pohl, ‘Conceptions of Ethnicity in Early Medieval Studies’ in *Debating the Middle Ages: issues and readings*, ed. Lester K. Little and Barbara H. Rosenwein, (Blackwell 1998), 13-24. De tekst is tevens online beschikbaar gemaakt: http://www.kroraina.com/bulgar/pohl_ethnicity.html

⁷⁸ *Ibid.*, 273.

⁷⁹ May, *The Mongol art of war*, 30-31. May geeft hierbij zowel Chinese als Arabische bronnen weer.

⁸⁰ *Ibid.*, 31. Tevens bevestigd en beschreven door onder andere Carpini (Raymond, *The textst and versions*, 109) en Willem van Rubroek (Raymond, *The texts and versions*, 195).

⁸¹ In het Nederlands ook wel slingerblijde. Een met contragewicht werkende belegeringskatapult.

⁸² *Ibid.*, 19.

uit steden en vorstenhuizen die door de Mongolen veroverd of omvergeworpen werden, verhalen over deze kracht van de Mongolen.

Logistiek

Logistiek gezien kende het Mongoolse leger de ‘normale’ problemen van grote legers. Schrijvers maken vaak de fout te denken dat ze Napoleon citeren wanneer ze schrijven dat een leger op zijn maag marcheert.⁸³ Hoewel Napoleon dit nooit verkondigde, is het zeker waar. Turnbull schreef hier terecht over dat Middeleeuwse aanschouwers misschien misleid konden worden te geloven dat de Mongolen bovenmenselijk waren, moderne historici mogen dat niet.⁸⁴ Het leger was niet bovenmenselijk en kende dezelfde problemen als alle grote (Middeleeuwse) legers. Hoewel de grootte van de legers niet op elk moment is vast te stellen, neemt May uit de *GGM* over dat het leger in 1206 95.000 man telde en hierna heel snel groeide.⁸⁵ Dit leger zou steeds groter worden zijn met tegelijkertijd met de groei van het rijk. Belangrijk is echter te beseffen dat dit leger nooit op dezelfde plek was, of kon zijn. Het was verspreid over het gebied van Japan tot de Zwarte Zee.⁸⁶ Zhao Hong, een ambassadeur van de Song dynastie in de dertiende eeuw, schreef dat geen enkel leger zo gemakkelijk opgeroepen kon worden als dat van de Mongolen. Na een oproep zouden er duizenden mannen verschijnen die vervolgens als leger functioneerden en niet als individuele krijgers.⁸⁷

Voeding voor man en dier was het grootste struikelblok. Volgens Juvaini droegen de soldaten wel voedsel bij zich, maar aten ze dat alleen in nood.⁸⁸ In principe voedden ze zich van het land waar ze waren. May trekt hiermee een vergelijking met de Engelse ‘chevauchée’ tijdens de Honderdjarige Oorlog, waarbij het Engelse leger rondtrok en zoveel mogelijk schade aanrichtte in buitengebieden.⁸⁹ Het Mongoolse leger trok rond grote steden en zoog het platteland leeg. May onderschrijft dit met reisverslagen van onder anderen die van Willem van Rubroek, Carpini en later Marco Polo.⁹⁰ Maar dit gold vooral voor de voorhoede. May parafraseert Juvaini over de opdeling van het leger in een aanvallende snelle voorhoede en een grotere karavaan met voedsel, belegerings-wapens, enzovoort.⁹¹ De snelle voorhoede kon zich tevens bevoorraden met wat zij plunderden.

Volgens Willem van Rubroek konden vijftig tot honderd Mongoolse mannen van één schaap voldoende eten. Ze kookten het vlees in zout water en dronken dit vervolgens op. In de zomer echter hadden ze voldoende paardenmelk voor handen en aten ze nagenoeg geen vlees.⁹² Marco Polo

⁸³ Zie voor de volledige uitleg van deze veelgemaakte fout R. Keyes, *The quote verifier: who said what, where and when* (New York 2006).

⁸⁴ S. Turnbull, *Genghis Khan and the Mongol conquests 1190-1400* (Oxford 2003), 18.

⁸⁵ May, *The Mongol art of war*, 25-26.

⁸⁶ *Ibid.*, 28.

⁸⁷ *Ibid.*, 29. Om May's bron na te gaan verwijs ik de lezer naar: Z. Hong, *Meng-da Bei-lu: polnoe opisanie Mongolo-Tartar* vert. N. Munkuev (Moskou 1975), 65.

⁸⁸ *Ibid.*, 58.

⁸⁹ *Ibid.*, 59. Een voorbeeld hiervan door Juvaini is te vinden op pagina 147 van de vertaling door Boyle.

⁹⁰ *Ibid.*, 59-61.

⁹¹ *Ibid.*, 63.

⁹² *Ibid.*, 61.

beschreef vijftig jaar later dat soldaten in nood paardenbloed dronken, tijdens het rijden. Zo kon een ruiter zonder te stoppen enorme afstanden afleggen. De ruiter maakte een adertje in de nek van het paard open en dichtte dit nadat hij voldoende gedronken had. Een paard zou, volgens modern onderzoek, één derde van zijn eigen bloed kunnen ‘doneren’ zonder gezondheidsrisico.⁹³ Carpini beschrijft een derde vorm van voeding: granen (plunderwaar bij uitstek). Zhao Hong bevestigt dat granen gegeten werden middels een overzicht van waren die door de Mongolen geplunderd werden.⁹⁴ De laatste vorm van voeding van de troepen is natuurlijk de jacht, uitgevoerd zoals reeds beschreven. Met de groei van het Mongoolse rijk, werd het beter georganiseerd en kwamen er grotere netwerken voor voorraden en belegeringsbenodigdheden.⁹⁵

Voeding van de paarden zou één van de mogelijke redenen geweest kunnen zijn dat de Mongolen besloten uit Europa te vertrekken in 1242. Dit zou echter zeer vreemd zijn, aangezien Hongarije uitgestrekte graslanden kent. De *New Medieval Cambridge History* noemt dat een andere reden voor vertrek kan zijn geweest dat Ogedei Khan stierf, waardoor alle krijgers terug naar huis moesten voor het kiezen van een nieuwe leider. Tevens zou het zo kunnen zijn geweest dat de hele campagne naar Hongarije enkel een strafexpeditie was, omdat de Hongaren Mongoolse ambassadeurs gedood hadden. Als dit inderdaad zo was, verklaart dit het plotselinge vertrek na enkele succesvolle militaire initiatieven.⁹⁶ May schrijft hoe de dood van Ogedei Khan in ieder geval een rol heeft gespeeld in de keuze om te vertrekken, maar Ciociltan benoemt het als enige reden.⁹⁷ Drie mogelijkheden, maar geen duidelijkheid. Het noemen van alle drie lijkt dus het best op zijn plaats.

Verder bracht de enorme groei van het leger met zich mee dat plundering alleen niet meer volstond om het van voedsel te voorzien. Door deze, in zekere zin, Malthusiaanse spanning moesten de Mongolen op enig moment wel enigszins sedentair worden.⁹⁸ Er kwam een census van het hele rijk om vervolgens een belasting te kunnen innen. Dit zijn typisch de sedentaire invloeden die op het Mongoolse rijk uitgeoefend werden door haar groei. Toch meldden Mongoolse handelsbronnen dat de verhouding inkomsten/uitgaven scheef stond. Dit maakte, onder andere, de regulering van handel van groot belang. Via belastingen op handel van anderen konden de Mongoolse heersers hun eigen tekorten aanvullen. Handel werd dus gestimuleerd en er werden zelfs privileges voor reizende handelaren ingevoerd.⁹⁹ Belangrijk om te beseffen is dat het hier niet-Mongoolse handelaren betreft, omdat er pas na de heerschappij van Djenghis Khan een handelsklasse ontstond in het Mongoolse rijk.

De communicatie tussen verschillende gebieden en tussen legers getuigt van de grote organisatorische kracht van de Mongolen. Via het systeem van de *yam* konden zij zeer snel en effectief boodschappen

⁹³ Ibid., 61.

⁹⁴ Ibid., 62.

⁹⁵ Ibid., 62.

⁹⁶ Jackson, ‘The Mongols in Europe’, 707.

⁹⁷ May, *The Mongol art of war*, 20.

Ciociltan, *The Mongols and the Black Sea trade*, 44.

⁹⁸ Ciociltan, *The Mongols and the Black Sea trade*, 9.

⁹⁹ Ibid., 11-12.

overbrengen binnen het rijk. Deze communicatievorm was niet nieuw, maar de grootte ervan wel. Het systeem was zo ingedeeld dat er op verschillende plekken langs belangrijke (handels)routes kleine kampen waren waar een klein aantal Mongolen met paarden paraat stonden. Een ruiter met een boodschap zou naar zo'n post rijden en daar zijn boodschap overdragen naar een andere ruiter met een vers paard, die meteen zou vertrekken naar de volgende post om de boodschap over te dragen, dit net zo lang totdat de boodschap bij de juiste ontvanger aangekomen was. Zowel Juvaini en de *GGM* beschrijven deze manier van communiceren.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Boyle, *The history of the worldconquerer*, 33.
Waley, *The secret history*, 264-265.

Hoofdstuk 3: Samenstelling van het Leger

Het oorspronkelijke Mongoolse leger bestond vooral uit lichte en zware cavalerie. De lichte cavalerie vocht met een handboog en de zware met zwaard en speer. De samenstelling van het leger verschilde in later tijd sterk van het leger dat Temüjin in 1206 onder zijn hoede kreeg. Dit wordt bevestigd door archeologische vondsten zoals verderop beschreven wordt. Het meest kenmerkende wapen was de composietboog, hoewel de Mongolen ook vochten met zwaard, speer en asso.¹⁰¹ Volgens de verslagen van net na Temüjins dood werd het trainen met deze wapens voor de jacht al van kinds af aan uitgevoerd.¹⁰² De Mongolen namen steeds meer militaire techniek over van volkeren die zij overwonnen.¹⁰³ Verreweg de meeste invloed op het leger kwam vanuit China.¹⁰⁴ De vele variaties in technieken die het leger vanwege deze invloeden kende, werden door Carpini als de reden gezien waarom geen enkele heerser de Mongolen zou kunnen weerstaan.¹⁰⁵ Mede vanwege dit veranderlijke karakter van het Mongoolse leger én de enorme afstanden waarover dit leger reisde, is archeologie moeilijk aan de Mongolen te koppelen. Slechts op plaatsen waar met zekerheid vastgesteld kan worden dat het Mongolen betreft is deze informatie écht bruikbaar. Neem bijvoorbeeld de duimring, zoals archeologisch teruggevonden. De typische Mongoolse composietboog had een bereik van 300 tot 500 meter, hoewel de penetrerende kracht natuurlijk naar mate het doelwit dichterbij was, groter was.¹⁰⁶ De duimring werd waarschijnlijk gedragen om er voor te zorgen dat er geen wrijving was tussen pees en duim, waardoor de schutter de pijl veel soepeler los kon laten.¹⁰⁷

De lichte cavalerie, die met de boog vocht, had de snelheid om één-op-één confrontaties te ontlopen. Het waren snelle en beweeglijke troepen die dit dan ook zorgvuldig deden. Dit leidde tot grote nederlagen voor de Samoerai in Japan die gewend waren in een veldslag één vijand op te zoeken en een duel tot de dood aan te gaan, zoals beschreven door Carpini.¹⁰⁸

Hoe de Mongolen hun bogen precies maakten en gebruikten is niet bekend. Op dit punt maakt May de zinloze vergelijking tussen de Mongools Middeleeuwse boog en die van de moderne tijd. De bevedering van hedendaagse pijlen is asymmetrisch zodat de pijl, gelijk een kogel uit een geweer, ronddraait terwijl deze vliegt. Dit geeft de pijl een groter penetrerend effect.¹⁰⁹ May geeft eerder aan geen kennis te hebben van de pijlen van de Mongolen ten tijde van de grote veroveringen. Duidelijk mag zijn dat deze vergelijking zeer problematisch is. Het lijkt alsof May suggereert dat ontwikkeling in de jacht op de steppe 800 jaar stil heeft gestaan.

¹⁰¹ May, *The Mongol art of war*, 52-53.

¹⁰² *Ibid.*, 42-43.

¹⁰³ Jackson, 'The Mongols in Europe, 705.

¹⁰⁴ Nicolle, *Crusader warfare*, 276.

¹⁰⁵ Raymond, *The texts and versions*, 91.

¹⁰⁶ May, *The Mongol art of war* 50. Ter vergelijking: de Europese kruisboog had ca.75 meter en de Engelse longbow ca. 300 meter accuraat bereik (te voet geschoten vanuit stilstand).

¹⁰⁷ Nicolle, *Crusader Warfare*, 283.

¹⁰⁸ Turnbull, *Genghis Khan*, 44.

¹⁰⁹ May, *The Mongol art of war*, 50-51.

Carpini doet in zijn reisverhaal uitgebreid verslag van de wapens en uitrusting die de soldaten op dat moment droegen. Hoewel dit nooit 100% overdraagbaar zal zijn naar de tijd van Djenghis (ca. 20 jaar eerder) komt zijn beschrijving heel erg dicht bij de juiste periode. Hoewel dit voorzichtig gebruikt moet worden, kan er wel een rudimentair beeld gevormd worden van de wapenuitrusting van soldaten onder Djenghis. Carpini beschrijft dat soldaten het liefst twee, maar in ieder geval één goede boog bezaten en drie kokers met pijlen. Deze pijlen waren volgens hem aan beide kanten van de kop vlijmscherp. Volgens Carpini schoten zij de pijlen af nadat zij ze natgemaakt hadden.¹¹⁰ De reden hiervoor maakt hij echter niet bekend. Tevens droegen zij een bijl en een touw voor praktische doeleinden. Rijkere legerlieden zouden aan één kant scherpe kromzwaarden gedragen hebben.¹¹¹ Lansen met een hoek aan het eind om een vijand van zijn paard te trekken werden ook door de Mongolen ingezet (een voorbeeld van een van de Chinezen overgenomen wapen). Dit laatste was bij uitstek de manier om de Mongolen te verslaan, aldus Carpini.¹¹²

Soldaten droegen ijzeren of stalen helmen en leer rondom de nek en keel. Carpini beschrijft op gedetailleerde wijze de manier waarop een harnas gemaakt werd van overlappende stukjes metaal, gelijk schubben, die zo helder waren dat ze als spiegel gebruikt kon worden.¹¹³ Ook dit getuigt van Chinese invloed op het Mongoolse leger. Het gebruik van metaal en gehard leer in de harnassen wordt gesteund door archeologisch onderzoek zoals beschreven door Turnbull. Ook de ‘schubben’ worden door dit onderzoek bevestigd.¹¹⁴ Sommigen zouden tevens leren bescherming voor hun paarden gehad hebben. Dat er zware cavalerie aanwezig was in het Mongoolse leger is dus zeker, de kwantiteit ervan echter niet. David Nicolle stelt de vraag of de Mongolen zwaardere cavalerie hadden dan de Fransen in de kruisvaardersstaten.¹¹⁵ Hoewel hij niet tot een definitieve conclusie komt beschrijft hij wel lopend archeologisch onderzoek waarin zich een interessante mogelijkheid aandient. Ten tijde van de confrontaties met de Mongolen komen er zwaardere en sterkere leren harnassen voor bij de Mamelukken, wat zou kunnen betekenen dat ze dit van de Mongolen afgekeken hadden.¹¹⁶

Een middel dat volgens Juvaini ook door de Mongolen gebruikt werd, was nafta. Nafta zou een bestanddeel zijn geweest van het beruchte ‘Grieks Vuur’ waarvan het recept vanwege zorgvuldige geheimhouding door de Byzantijnse staat verloren is geraakt. In ieder geval was het middel dat de Mongolen inzetten volgens Juvaini een zeer brandbaar wapen dat over muren en legers geschoten werd bij belegeringen en ook diende om vuurpijlen af te schieten.¹¹⁷ Juvaini is echter de enige bron, die ik gevonden heb, die over nafta verhaalt.

¹¹⁰ Raymond, *The texts and versions*, 125.

¹¹¹ *Ibid.*, 124.

¹¹² *Ibid.*, 125-126.

¹¹³ *Ibid.*, 124

¹¹⁴ Turnbull, *Genghis Khan*, 17.

¹¹⁵ Nicolle, *Crusader warfare*, 280.

¹¹⁶ *Ibid.*, 280.

¹¹⁷ Boyle, *The history of the worldconquerer*, 127.

Opvallend is het doel van het hoofdstuk van Carpini over de wapens en wapenuitrusting van de Mongolen. Dit blijkt uit het aansluitende hoofdstuk, namelijk over hoe een leger de Mongolen zou kunnen verslaan.¹¹⁸ Carpini begint dit hoofdstuk echter op pessimistische toon door te schrijven dat niemand de Mongolen zou kunnen weerstaan (lett.: ‘nullam aestimo provinciam esse, quae per se possit eis resistere’).¹¹⁹

Afbeelding 3: Een overzicht van het Mongoolse rijk in 1246. Djenghis' opvolgers zouden het rijk nog verder uitbreiden tot in Rusland, Hongarije en zuidwaarts richting India en verder China in.

¹¹⁸ Raymond, *The texts and versions*, 125-127.

¹¹⁹ *Ibid.*, 91.

Conclusie

Aangezien bovenstaand paper feitelijk twee facetten heeft (het één historisch, het ander methodisch) is ook de conclusie tweezijdig. Aan de ene kant een verslaglegging van dat wat in dit paper uit de bronnen geabstraheerd is en aan de andere kant een reflectie op het eigen methodisch handelen én dat van andere historici die zich aan een onderwerp omtrent Djenghis Khan waagden.

In het historisch perspectief zijn onderwerpen aan de orde gekomen als de omvang en indeling van het leger van Temüjin en welke regels hij ingevoerd zou hebben om dit in stand te houden en uit te breiden. Hieruit konden we opmaken hoe Temüjin zijn leger opgebouwd zou hebben en hoe het georganiseerd was. De rigide structuur van het leger werd blootgelegd door Carpini en Juvaini waardoor helder werd dat een diepgaand re-integratieproces de basis was van de plaatsing van soldaten in bepaalde rangen en bataljons. Ondanks alle verschillen in taal en gebruiken was er zo eenheid in het leger. Zowel Carpini als Van Rubroek en Juvaini beschreven de (strengere) regels die Temüjin in het leger invoerde, die de nadruk legden op discipline en structuur. Het meritocratisch karakter van het leger werd getoond via generaal Subadei's carrière, die van simpele soldaat opklom tot voornoemde hoge positie. Zowel soldaten als generaals hadden te allen tijde een vooruitzicht op promotie en de schaduw van demotie boven het hoofd hangen.

Grootschalige rekrutering uit overwonnen gebieden maakte dat het Mongoolse leger zo veranderlijk van aard was. Aanvals- en belegeringstechnieken die bruikbaar leken werden overgenomen en handwerklieden die bijvoorbeeld kundig waren in het vervaardigen van nieuwe belegeringswerktuigen werden meegenomen door het leger. Dit was typisch één van de facetten van het leger waarover Carpini schreef dat het onverslaanbaar maakte. Dit alles betekende voor de samenstelling van het leger dat deze enorm variabel was. Vooral een basis van Mongoolse lichte cavalerie (boogschutters) en een zekere hoeveelheid zware cavalerie vormden het 'eigen' deel. Dit werd aangevuld met soldaten uit allerlei gevechtstradities. De samenstelling en wapenuitrusting van het leger werden zo getoond. Zoals Juvaini, onder anderen, beschreef hield de lichte cavalerie met boog afstand tijdens veldslagen. Zij waren wendbaar, snel en konden over behoorlijke afstand dodelijk optreden wat ervoor zorgde dat ze weinig risico liepen. Daarnaast werd de succesfactor van de Mongoolse schutters vergroot door het gebruik van de duimring. Hiermee zouden ze in sneller tempo en langer achtereen (accuraat) pijlen hebben kunnen blijven schieten.

Dankzij verslagen als die van Van Rubroek en Carpini is bekend waaruit de uitrusting die een soldaat normaal gesproken bij zich droeg bestond. Zo zouden ze twee goede bogen, drie pijlenkokers, een bijl en een touw gedragen hebben. Rijkere legerlieden droegen tevens een kromzwaard. Daarbij waren de manschappen, maar soms ook de paarden, beschermd door gehard leer of een metalen harnas. Hoeveel metalen harnassen er precies in een leger zijn geweest is helaas niet met zekerheid te zeggen. Naast

deze veelvoorkomende wapens bezaten de Mongolen speciale wapens die zij van overwonnen culturen overnamen. Een goed voorbeeld hiervan is de trebuchet. Carpini kwam, dit alles overwegend, tot de conclusie dat eigenlijk geen enkele heerser de Mongolen zou kunnen weerstaan.

Brandbommen, gemaakt van nafta, staan echter aan de niet aannemelijke zijde van de streep. Hoewel het best mogelijk geweest kan zijn dat de Mongolen dit gebruikt hebben, benoemt alleen Juvaini het gebruik ervan. Zeker omdat ook hij retrospectief schreef kan dit niet van hem alleen aangenomen worden.

De logistiek van het leger verraadt het organisatorische hoogstandje dat de Mongolen onder Temüjin leverden. Enorme aantallen soldaten verspreid over een enorm gebied bleven gevoed en hielden een behoorlijk strakke communicatielijn (de *yam*) in stand. Ook bij het van voedsel voorzien van de legers toonden de Mongolen zich zeer creatief en flexibel zoals onder anderen Carpini en Marco Polo vermeldden. Verschillende vormen van voedsel afgestemd op verschillende situaties (graan bij plundering, paardenvlees in de winter, paardenmelk in de zomer en paardenbloed bij nood) werden door de bronnen voorgelegd. Toch kan het zo zijn geweest dat de Mongolen tegen een einde van voedselvoorraad voor de paarden aanliepen in Hongarije. Of het inderdaad de grasvoorraad voor de paarden, de dood van de khan óf de aard van de expeditie naar Hongarije was, is niet helder. Een punt waaraan enkele historici zich brandden door slechts één van de opties te benoemen. Hoe dan ook verlieten de Mongolen Europa voorgoed in 1242.

Uit het bovenstaande is gebleken dat het algemeen tekort aan bronnen rondom dit onderwerp maar tot zekere hoogte beperkend is. Alles bij elkaar genomen zijn er een groot aantal verhalen van nét na de besproken periode die elkaar kunnen aanvullen, maar ook tegenspreken. Hoewel citaten en dergelijke die tien jaar na de dood van de spreker worden aangehaald altijd problematisch zijn, kan er een behoorlijke reconstructie van het leger onder Djenghis Khan gemaakt worden aan de hand van verschillende bronnen. Derhalve blijft het vooral een raadsel waarom veel historici die de afgelopen jaren omtrent dit onderwerp geschreven hebben toch discrepanties tussen hun verhaal en de beschikbare (vertaalde) bronnen hebben laten ontstaan. De dood van Jamuhka, de titel van Temüjin en het ontzien van Europa gaven, zoals getoond, problemen. Tevens circuleren er omtrent dood van de sjah van Chorasmie, de vlucht van de Mongoolse pijlen en 'populistische' anekdoten als het met gesmolten zilver overgieten van de hoofden van overwonnen hoofdmannen behoorlijk wat fantastische verhalen, ook op wetenschappelijk gebied. Fantastische verhalen die hun oorsprong helaas niet vinden in de bronnen die voorhanden zijn. De conclusie van het methodisch facet van dit paper is derhalve om als lezer niet te schrikken wanneer u een informatief boek opent en pagina's vol met voetnoten aantreft; schrikt enkel wanneer deze er niet staan.

Literatuur- en bronnenopgave

Bronnen

Die geheime Geschichte der Mongolen vert. Poucha, P. (Praag 1956).

Juvaini, *The history of the worldconquerer, volume I* vert. Boyle, J.A. (Manchester 1958).

Raymond, C., *The texts and versions of John de Plano Carpini and William de Rubruquis* (Toronto 1903).

The secret history of the Mongols vert. Khan, P. (San Francisco 1984).

The secret history of the Mongols: the life and times of Chinggis Khan (Oxford 2001).

Waley, A., *The secret history of the Mongols* vert. Waley, A. (Londen 1963).

Literatuur

Anthony, D.W., *The horse the wheel and the language: how bronze age riders from the steppe shaped the modern world* (Princeton 2007).

Behnke, A., *The conquests of Genghis Khan* (Minneapolis 2008).

Bretschneider, E., *Mediaeval researches from eastern asiatic sources: volume II* (Londen 2000).

Chambers, J., *Genghis Khan* (Michigan 1999).

Ciociltan, V., *The Mongols and the Black Sea trade in the thirteenth and fourteenth centuries* (Boston 2012).

Frye, R.N., 'Nasawi: the khorezmsha's downfall' in: S. Cameron R. Sela ed. *Islamic Central-Asia: an anthology of historical sources* (Bloomington 2010) 125-130.

Gat, A., *War in human civilisation* (Oxford 2006).

Hong, Z., *Meng-da Bei-lu: polnoe opisanie Mongolo-Tartar* vert. N. Munkuev (Moskou 1975).

Jackson, P., 'The Mongols in Europe' in: Abulafia, D. (ed.), *The New Cambridge Medieval History* (Cambridge 2008) 703-720.

Keyes, R., *The quote verifier: who said what, where and when* (New York 2006).

Lamb, H., *Genghis Khan, the emperor of all men* (Londen 1936).

Lister, R.P., *Genghis Khan* (Maryland 2000).

Man, J., *The Mongol Empire: Genghis Khan, his heirs and the founding of modern China* (Londen 2014).

Man, J., *Genghis Khan, life, death and resurrection* (New York 2004)

Martin, H.D., *The rise of Genghis Khan and his conquest of North China* (Londen 1950).

May, T., *The Mongol art of war* (Barnsly 2007).

McCoy, E., *Genghis Khan. Conquering the army that conquered the world* (zp 2011).

Nicolle, D., *Crusader Warfare, volume II* (Londen 2007).

Pohl, W., 'Conceptions of Ethnicity in Early Medieval Studies' in: Little, L.K. Rosenwein, B. (ed.), *Debating the Middle Ages: issues and readings* (Blackwell 1998) 13-24.

Schwarz, H.G., 'Otrar', *Central Asian survey, special issue Mongolia* (Washington 1998) 5-10.

Turnbull, S., *Genghis Khan and the Mongol conquests 1190-1400* (Oxford 2003).

White, H., *Metahistory: the historical imagination in nineteenth-century Europe* (Londen 1975).

Hyperlinks

Stamp, J., *Genghis Khan*. Documentaire voor de BBC beschikbaar op:

<http://www.youtube.com/watch?v=RIEpJSwb7v4&channel=Ken4JCML>

Onon, U., <http://deremilitari.org/2014/06/the-art-of-war-under-chinggis-qahan-genghis-khan/>

Vocal Wiki, <https://www.youtube.com/watch?v=ChTChmBPdro&channel=VocalWiki>

Afbeeldingen

Voorblad <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gurvger.jpg>

Afbeelding 1 <http://www.panoramio.com/photo/42006233>

Afbeelding 2 http://www.allempires.com/article/?q=The_Mongol_Empire

Afbeelding 3 <http://wikipedia.unicefuganda.org/latest/A/Mongol%20Empire.html>